

Ключові слова: педагогічна взаємодія, дозвілєва діяльність, підготовки майбутніх учителів.

В статье рассмотрен вопрос о педагогическом взаимодействии как важном аспекте подготовки будущих учителей к организации досуговой деятельности школьников. Доминирующая роль в педагогической системе отводится учебной деятельности, в процессе которой происходит формирование личности ученика, однако личность формируется не только в учебе и труде, но и в формате свободного времени, в досуге, когда свободно происходит физическое и духовное развитие человека. Это обуславливает внимание педагогов к соответствующей сфере жизни детей, особенно старшего возраста. В связи с этим существенного теоретического и практического значения приобретает формирование готовности будущего учителя к педагогическому взаимодействию во внеурочное время.

Ключевые слова: педагогическое взаимодействие, досуговая деятельность, подготовка будущих учителей.

The article is devoted to the pedagogical interaction as an important aspect for training future teachers to the organization of leisure activities of schoolchildren. The dominant role in the educational system is given to the training activities, in the process of which we form the identity of the student. But the personality is formed not only in education and labor, but also in the form of free time, at leisure activities when the physical and spiritual development of man is free. It directs attention of the teachers to this sphere of children's life, especially elder pupils. In this regard, the forming of the future teacher to the pedagogical interaction during leisure activities becomes significant theoretical and practical importance.

Keywords: pedagogical interaction, leisure activities, training future teachers.

УДК 387.1:336.221

Т.В. Батрак
м. Миколаїв, Україна

ЗАРУБІЖНА ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА ЯК ЗАСІБ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВНЗ У ПОЗНАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Головною функцією ВНЗ є організація навчально-дослідницької та виховної роботи студентів таким чином, щоб молоді люди змогли набути інтернаціональних знань, стати новою генерацією інтелектуальної еліти суспільства. Як зазначає П. Роганов, «вища школа має бути не просто «кузнею кадрів», а центром культури, джерелом гуманістичних знань» [6, с. 58]. Отже, все більшої значущості у процесі виховання студентів набуває зарубіжна художня культура.

Мета статті полягає у розкритті специфіки естетичного виховання студентів педагогічних ВНЗ засобами зарубіжної художньої культури.

Ми поділяємо з думку Л. Троєльнікової, яка зазначає, що «художня культура – це творча діяльність не тільки сучасних поколінь, а й успадковані способи і форми художньої діяльності, вироблені попередніми поколіннями, засвоєні сучасниками художні цінності, способи і засоби сприйняття творів мистецтва (включаючи способи їхнього збереження, поширення, репродукції, пропаганди), а також художня освіта й методи дослідження мистецтва» [11, с. 11].

Отже, можна передбачити, що у процесі виховання засобами зарубіжної художньої культури студенти зможуть не тільки оволодіти фактажем знань у сфері мистецтва як форми свідомості, відображення дійсності, як накопичення досвіду різних поколінь та різних народів, а й, що головне, збагатити власний внутрішній світ неповторним досвідом естетичної насолоди, спостереженням прекрасного, пробудити потяг до творчості та краси у повсякденному житті, розвинути естетичний смак, навчитися краще розуміти різнобарвність художньої культури світу, цінувати та поважати внесок кожної країни у культуру всесвітню, адекватно сприймати культурні відмінності представників різних народів, стати естетично освіченою та естетично вихованою людиною.

Естетичну освіченість Л. Масол розуміє «як інтегральний показник не лише ерудованості (навченості), а також інтелігентності (культурності / вихованості та шляхетності / аристократичності), що передбачає гармонізацію всіх сфер життєдіяльності людини, ранжування будь-яких явищ і процесів за якісною шкалою цінностей із пріоритетом естетичного

як гармонійного, досконалого» [12, с. 52].

Одним із основних завдань зарубіжної художньої культури як засобу естетичного виховання студентської молоді у позанавчальній діяльності є формування у молоді уявлення про культуру як про соціальний феномен, якому притаманні певні особливості, поняття та характеристики, розуміння того, що культура здатна змінюватись з часом та в результаті взаємодії з іншими культурами. Це робить можливим розвиток здібності сприйняття сучасного полікультурного світу, систематизації та інтерпретації фактів культури, захисту від культурного вандалізму, культурної асиміляції та дискримінації, створює умови для культурного розвитку та творчості. Завдяки естетичному вихованню засобами зарубіжної художньої культури студенти пізнають себе як культурно історичні носії цілої низки взаємопов'язаних культур, загальнолюдської поведінки та етики, готуються до міжкультурної комунікації, набувають таких якостей, як соціокультурна спостережливість, культурна неупередженість.

Особливості суспільного життя зробили світову культуру різноманітною, повною національних, регіональних, етнічних та локальних відмінностей, зумовлених історичними умовами розвитку суспільства, відокремленості різних регіонів планети. У ній пліч-о-пліч стоять як вершинні прояви індивідуальної та колективної творчості, так і архаїчні форми. Це свідчить про багатоманітність художньої культури, про багатство світобачення і освоєння світу людиною, а також про єдність прагнень у розширенні творчих основ у кожній людині і її самореалізації.

У результаті науково-технічного прогресу, розвитку міжнародних відносин, економічної інтеграції посилюється взаємодія культур, їх взаємовплив. Але, водночас, поряд з загальносвітовою культурою, кожна національна культура залишалась унікальною і неповторною в своїх проявах, зберігала свої традиції та особливості сформовані під впливом певних соціально-історичних факторів.

Кожна культура є невід'ємною ланкою цілісної картини сучасного світу. Кожна нова ланка є своєрідним свідченням невичерпності людської творчості, представляє новий ідеал краси, нову варіацію прекрасного. Естетичне виховання студентів засобами зарубіжної художньої культури допомагає сформувати уявлення про її різноманітність шляхом знайомства з типами та видами культури в різних країнах, формування обізнаності про соціокультурний портрет інших народів, взаємовідносин індивіда та держави, природи та суспільства, культурної взаємодії між представниками різноманітних расових, етнічних, соціальних, релігійних культурних груп; формування уявлень про взаємовплив культурної спадщини країн та континентів (наприклад: вплив культури країн сходу на сучасну європейську культуру); розуміння природи і змісту національно-культурних традицій, ритуалів, умовностей та цінностей представників різноманітних культур.

Вміння не тільки споглядати твори мистецтва, а й відчувати та розуміти їх, базуючись на отриманих знаннях, надихає молодь до власного самовираження через творчість, вчить бачити та прагнути до краси у повсякденному житті, сприяє формуванню естетичного смаку та вмінню відрізнити справжнє від фальшивого, прекрасне від потворного; розвиває емоційно-чуттєву сферу школярів, вчить співпереживати, сумувати та радіти разом із зображеними героями, подумки мандруючи творами мистецтва. Як зазначає Б. Теплов «художньо повноцінне сприйняття мистецтва – це активна діяльність, більш того, – це «вміння», якому треба вчитися» [9, с. 19].

Науковці визначають наступні етапи сприйняття творів художньої культури:

Виділяють такі етапи засвоєння творів мистецтва:

1. Первісне споглядання, що продукує відтворення зображених образів в уяві.
2. Власне самовираження, що народжується в процесі глибокого емоційного переживання.

3. Аналіз художньої дійсності на основі власного досвіду, фактажу мистецьких знань.

4. Повторне, більш глибоке сприйняття образів, засвоєння твору.

Естетичне виховання засобами художньої культури є неможливим без глибокого емоційного відгуку студентів на твори мистецтва, що породжує формування художньої

свідомості молоді. Як зазначав Л. Виготський, «мистецтво є суспільною технікою почуття, знаряддя суспільства, за допомогою якого воно втягує в коло соціального життя самі інтимні і самі особисті сторони нашої історії. Вірніше було б сказати, що почуття не стає соціальним, а навпроти, воно стає особистим, коли кожен з нас переживає твір мистецтва, стає особистим, не перестаючи при цьому залишатися соціальним» [2, с. 239].

Емоційний вплив мистецтва на реципієнта є важливим засобом удосконалення почуттєвої сфери студентів, формуванні їхніх естетичних суджень, моральних принципів, цінностей. Впливаючи на почуття, твір мистецтва здатен перетворювати загальнолюдські духовні цінності в глибокі переконання, а згодом і у духовно-моральні якості майбутнього педагога. Як зазначає Є. Зеленов: «Контакт із твором мистецтва, що залишив слід у душі людини, позначиться на її духовному світі, вплине на сферу почуттів. Навіть, якщо вона активно заперечує ідеї твору, відбувається оцінка власних позицій, усвідомлення власних установок, духовне самотворення. Особливо активно цей процес проходить в період післядії мистецтва» [3, с. 213].

Виховання студентської молоді має забезпечувати прилучення майбутніх педагогів до світової культури та загальнолюдських цінностей. Ознайомлення з зарубіжною художньою культурою робить можливим для молоді пізнавати традиції різних країн лише засобами універсальної мови мистецтва, спостерігаючи увічнені художниками миті з повсякденного життя іноземців, вивчаючи їхній побут, музику, кіно, уявлення про красу та смак, переживаючи разом з ними гнів, сум, радість, розчарування, що надає змоги глибше оцінити неповторність та цінність кожної культури та проникнутися глибокою повагою до її представників.

У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті (2002 р.) зазначено: «Освіта утверджує національну ідею, сприяє національній самоідентифікації, розвитку культури українського народу, оволодінню цінностями світової культури, загальнолюдськими надбаннями» [13].

Через пізнання іноземного у процесі вивчення зарубіжної художньої культури, студенти мають можливість поглибити та переосмислити знання з рідної культури, зрозуміти, що жодна культура не існує ізольовано, всі вони переплітаються у процесі життєдіяльності людства, збагачуючи одна одну, лишаючи свій неповторний слід у морально-естетичному розвитку суспільства.

Естетичне виховання тісно переплітається із навчанням, адже кожна дисципліна несе в собі естетичний потенціал, здатний торкнутися найпотаємніших куточків душі молоді людини. Але вважаємо, що позанавчальна діяльність несе в собі чи не найбільший потенціал в естетичному вихованні студентів засобами зарубіжної художньої культури. Естетичне виховання в системі позанавчальної діяльності передбачає проведення різноманітних форм роботи: зустрічі (з діячами культури, поетами, майстрами, художниками); дні кафедр, факультетів; вечори; усні журнали; громадські доручення; конференції; конкурси на кращий твір; КВК; екскурсії; бесіди про історію та культуру власного народу та інших країн світу; колективні творчі справи; робота в гуртках за інтересами; участь у художній самодіяльності; «Святкування урочистих дат ВНЗ (факультета)», кураторські години, бесіди та лекції, вечори відпочинку, творчі вечори, майстер-класи, тощо.

Однією із педагогічних умов організації результативної виховної роботи у ВНЗ є кваліфіковані педагогічні кадри, такі, як куратори академічних груп, методисти з соціально-виховної роботи, керівники секцій та інші учасники виховного процесу. Куратор студентської групи – це організатор, вихователь, консультант. Він врегульовує та організовує позанавчальну діяльність як процес виховання учнівської молоді, розвиває в студентів активність, самостійність, почуття відповідальності, бере активну участь у створенні учнівського колективу.

Студенти педагогічних ВНЗ – майбутні вчителі та викладачі, набуваючи професійних якостей, готуються не лише до навчання дітей, а й виховання. Саме тому необхідним є здійснення естетичного виховання майбутніх педагогів, як з погляду формування особистісних якостей (гармонійний розвиток, бажання жити і творити у гармонії та красі, здатність сприймати та адекватно оцінювати естетичні прояви буття та ін.), так і з позиції того, що великому відсотку

студентства доведеться здійснювати відповідний вид виховання у своїй майбутній професії.

Найбільш широкі перспективи та можливості естетичного виховання студентів педагогічних ВНЗ засобами зарубіжної художньої культури відкриває позанавчальна діяльність молоді, що «являє собою сукупність практико-орієнтованих занять, в яких студент виступає як суб'єкт діяльності у відповідності із власними інтересами» [5, с. 45].

Позанавчальна діяльність студентів із метою естетичного виховання засобами зарубіжної художньої культури у контексті формування особистості майбутнього педагога має певні особливості: урахування специфіки спеціалізації під час організації і проведення виховної роботи зі студентами; широке використання різноманітних форм, що відображають специфіку діяльності майбутніх вчителів; спонукання студентів до активної самостійної діяльності з метою оволодіння методикою виховної роботи з учнями; моделювання і розв'язання педагогічних ситуацій, що сприяють удосконаленню емоційної і вольової сфер особистості майбутнього вчителя, його педагогічної техніки; вдосконалення педагогічних умінь та особистісних якостей майбутніх вихователів у процесі включення їх до творчо-проектної діяльності.

Іншим важливим завданням естетичного виховання студентів засобами зарубіжної художньої культури вважаємо подолання етноцентризму, формування толерантності та готовності до міжкультурного діалогу. Нам імпонує думка Н. Миропольської, яка стверджує, що «сприймати твір іншої культури на рівні переживання, відчуження, характерного для спілкування з твором мистецтва – репрезентантом етнокультури особистості, по суті є утопією» [4, с. 22], бо вони завжди будуть оцінюватись крізь призму прийнятих в рідній країні культурних норм та цінностей, засвоєної індивідом моделі світорозуміння. Але ознайомлення студентів із взірцями зарубіжної художньої культури надасть майбутнім педагогам можливості зустрітись із реальними та традиціями культур світу, навчитися розуміти та поважати чуже, інше, спираючись на знання в сфері культурних надбань власного народу. Це значить, що використовуючи свій культурний досвід та свої культурно-національні традиції та звички, особистість одночасно намагається враховувати й звичаї іншої країни, інші норми соціальної поведінки, при цьому усвідомлювати факт їх сторонності.

Саме засобами зарубіжного мистецтва можливо навчити майбутніх педагогів бачити спільне у різному, прекрасне у незвичному, зрозуміти цінність кожної культури, її самобутність. Активне сприйняття та «проживання» творів мистецтва, які є відображенням дійсності через творчість, сприятиме розвитку емпатії, емоційної чуйності до інших людей. На нашу думку, також важливо сформувати у студентів адекватну поведінкову реакцію на прояви іншого, незрозумілого у спілкуванні з представниками різних культур, бо саме непорозуміння, невиразність цих реакцій провокує конфліктні ситуації. Формуванню такої етнотолерантності, поваги до традицій інших народів сприятиме ознайомлення студентів із деякими традиціями, побутом іноземців, їх досягненнями у культурі та науці. Адже, необхідною умовою успішного міжкультурного спілкування є формування уявлень про традиційні ідентифікації культури країн світу та розуміння універсалій – того загального, що притаманне різним культурам (Н. Миропольская). Студенти мають навчитися розуміти, а не оцінювати прояви художньої культури інших народів, при сприйнятті твору мистецтва слід спиратися не тільки на власні морально-оціночні категорії, характерні для рідної культури, а й враховувати особливості культури, результатом якої є цей твір мистецтва.

Вважаємо, що зарубіжна художня культура є вагомим інструментом на шляху до культурного самовизначення молоді в полікультурному просторі сучасного світу. Ми поділяємо з думку В.Сафіна, який зазначає, що «особистість, що самовизначилась – це суб'єкт, котрий свідомо і постійно зіставляє власну мету з метою групи, суспільства, вміє активно відстоювати свої ідеали. Отже, самовизначення – це процес, відносно самостійний етап соціалізації, сутність якого полягає у формуванні в індивіда усвідомлення мети й змісту життя, готовність до самостійної життєдіяльності на основі співвідношення своїх бажань, наявних якостей, можливостей та вимог, які застосовують до нього оточення й суспільство» [7, с. 152].

Російський учений П. Сисоєв визначає культурне самовизначення як «усвідомлення

особистістю свого місця в спектрі культур та цілеспрямовану діяльність на прилучення себе до тієї чи іншої культурної групи» [8; с. 15]. У зв'язку з цим необхідною умовою є культурна ідентифікація особистості в якості представника української культури, тобто носія неповторних традицій та звичаїв, характерних тільки для нашої культури. Оволодіння студентами цінностями рідної культури робить сприйняття інших культур більш точним, глибоким та всебічним.

Цілком очевидним є той факт, що самовизначення в культурі можливо тільки через культурну обізнаність. Для цього особистості необхідно набути багаж знань, що дозволяє вільно орієнтуватися у сучасному інформаційному просторі, розуміти його як сукупність культурних досягнень людського суспільства.

Таким чином, мистецтво є одним із основних засобів виховання культури почуттів, становленню духовного світу особистості, естетичного виховання майбутніх вчителів. Впливаючи на внутрішній світ молоді, її самосвідомість за допомогою специфічних засобів, воно допомагає подолати внутрішню дисгармонію, засвоїти загальнолюдські цінності. Пізнаючи різноманіття, студенти набувають можливості знайти себе, самовизначитись у мультикультурному вирі сучасного суспільства, сприймати відмінності як норму, поважати прояви інших культур.

Література:

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-метод. посібник. – К.: Інститут змісту і методів навчання, 1998. – 204 с.
2. Выготский Л. С. Психология искусства / Общ. ред. В. В. Иванова, коммент. Л. С. Выготского и В.В. Иванова, вступит. ст. А. Н. Леонтьева. 3-е изд. М.: Искусство, 1986. 573 с.
3. Зеленов Є.А. Виховання студентської молоді в умовах глобалізації: монографія/ Є.А. Зеленов, О.Г. Стюпіна. – Луганськ: вид-во СЛУ ім. В.Даля, 2010 – 288 с.
4. Миропольська Н. Естетичне виховання старшокласників: індивідуальний підхід//Педагогіка і психологія №3(48)'05 – с 19-24.
5. Попова В.И. Внеаудиторная деятельность студентов: концептуальные основания и перспективы// Педагогические науки №2,2005, – с.44-47.
6. Роганов П. Не знанием единым (о духовно-нравственной подготовке студентов)// Высшее образование в России. – 1996. – №2. – С 58-64.
7. Сафін В.Ф. Проблема самоопределения личности педагога/ В.Ф. Сафін// Формирование социально активной личности учителя: межвуз. Сб. науч. Тр./ под ред. В.А.Сластенина; МГПУ им. В.И.Ленина. – М., 1982. – С.148-153.
8. Сысоев П.В. Языковое поликультурное образование: что это такое? // Иностр. Языки в школе. – 2006. – №4. – С. 2-14.
9. Теплов Б. М. Психологические вопросы художественного восприятия // «Советская психология», 1946, № 8 – с. 16-21.
10. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация / С.Г.Тер-Минасова.. – М.: Слово/Slovo, 2000. – 264 с.
11. Троєльнікова Л.О. Художньо-освітній простір як культуротворчий чинник розвитку українського суспільства у ХХ столітті: автореф. Дис. ... д-ра мистецтвознавства; 26.00.01 – теорія та історія культури / Троєльнікова Людмила Олексіївна; Національна музична академія України ім. П.І.Чайковського. – К., 2009. – 40 с.
12. Формування базових компетентностей учнів загальноосвітньої школи у системі інтегративної мистецької освіти [Текст] : метод. посіб. для вчителя / [Л. Масол та ін. ; за наук. ред. Л. Масол] ; НАПН України, Ін-т проблем виховання. - К. : Педагогічна думка, 2010. - 228 с.
13. <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>// Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті (2002 р.)

У статті проаналізовано поняття художньої культури та розглянуто її роль у естетичному вихованні особистості, виокремлено позанавчальну діяльність як потужний засіб естетичного виховання студентської молоді, охарактеризовано особливості естетичного виховання майбутніх педагогів, визначено та описано основні функції зарубіжного мистецтва як засобу естетичного виховання студентів педагогічних ВНЗ у позанавчальній діяльності, а саме: формування уявлення про культуру як про соціальний феномен; досягнення естетичного самовизначення; розвиток емпатії та навичок ведення міжкультурного діалогу.

Ключові слова: естетичне, виховання, студенти, мистецтво, вчителі.

В статье проанализированы понятия художественной культуры и рассмотрена ее роль в эстетическом

воспитании личности, выделена внеучебная деятельность как мощное средство эстетического воспитания студенческой молодежи, охарактеризованы особенности эстетического воспитания будущих педагогов, определены и описаны основные функции зарубежного искусства, как средства эстетического воспитания студентов педагогических вузов во внеучебной деятельности, а именно: формирование представления о культуре как о социальном феномене; достижения эстетического самоопределения; развитие эмпатии и навыков ведения межкультурного диалога.

Ключевые слова: эстетическое, воспитание, студенты, искусство, учителя.

The article analyzes the concept of artistic culture. Its role in the aesthetic education of the individual is considered, extra-curricular activities as a powerful means of aesthetic education of students are singled out, the features of aesthetic education of future teachers are represented, the main features of foreign art as a means of aesthetic education of students of pedagogical universities in extracurricular activities are defined and described, such as: forming an idea of culture as a social phenomenon; achieving aesthetic self-determination; development of empathy and skills of intercultural dialogue.

Keywords: aesthetic, education, students, art, teachers.

УДК 378.016:784

Г.О. Білозерська, Т.О. Лозінська
м. Вінниця, Україна

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ХОРОВОЇ РОБОТИ В ШКОЛІ

Постановка проблеми. Стан музичної освіти й виховання, так само як і підготовка педагогічних кадрів, у наш час потребують розробки проблем підвищення професійної компетентності вчителя.

Учитель музичного мистецтва – центральна, часто єдина фігура в усьому різноманітному процесі шкільної музично-просвітницької роботи. Його ініціатива, ентузіазм, професійна кваліфікація фактично вирішують долю музичного виховання в школі, успіх або неуспіх усієї справи. Саме вчитель музичного мистецтва покликаний формувати високі художні смаки, різносторонні музичні інтереси школярів.

Основою музичної роботи з дітьми, які вчаться в загальноосвітніх навчальних закладах, є, як відомо, хоровий спів. Він займає особливе місце за своїм значенням як живий і творчий процес відтворення музично-художніх образів. Ніяка інша форма занять не викликає такої активності й підйому в учнів, як спів хором. Завдання хорового співу полягає в тому, щоб за його допомогою виховати в учнів моральні якості, прилучити учнів до музичного мистецтва й хорової культури, познайомити їх з найкращими зразками класичної музичної спадщини та народної творчості, навчити правил хорового співу.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Про необхідність розробки цієї теми у своїх працях говорять О. Апраксина, Л. Арчажникова, Р. Верхолаз, Н. Добровольська, Д. Зарін, З. Квасніла, О. Ростовський, Г. Стулова, В. Яконюк. Різним аспектам професії вчителя музики присвячено роботи Е. Абдулліна, Г. Падалки, О. Рудницької та інших, однак проблема вдосконалення професійної діяльності вчителя музичного мистецтва, зокрема підготовка до хорової роботи в школі, у сучасних умовах навчання лишається в педагогіці недостатньо дослідженою.

Тому мета нашої статті – розкрити особливості підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до хорової роботи в школі.

Виклад основного матеріалу. Новітні наукові дослідження в галузі музичної педагогіки і досвід роботи шкільних передових педагогів, а також історичний досвід свідчать, що хорове виховання впливає не тільки на емоційно-естетичний розвиток особистості дитини, але й на розумовий. Достатньо вказати на те, що виховання слуху й голосу позначається на формуванні